ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 10ης Νοεμβρίου 1998 *

Στην υπόθεση C-360/96,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Gerechtshof te Arnhem (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Gemeente Arnhem,

Gemeente Rheden

και

BFI Holding BV,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 1 και 6 της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών (ΕΕ L 209, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet και P. Jann (εισηγητή), προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward, L. Sevón, M. Wathelet, R. Schintgen και K. M. Ιωάννου, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. La Pergola
γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Gemeente Arnhem και ο Gemeente Rheden, εκπροσωπούμενοι από τον L. H. van Lennep, δικηγόρο Χάγης,

— η BFI Holding BV, εκπροσωπούμενη από τους P. Glazener, δικηγόρο Άμστερνταμ, και J. J. M. Essers, δικηγόρο Ουτρέχτης,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos, νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον P. Biering, προϊστάμενο διευθύνσεως στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. de Salins, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον P. Lalliot, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στην ίδια διεύθυνση,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W. Okresek, Ministerialrat στην Καγκελαρία,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον H. van Lier, νομικό σύμβουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές απαντήσεις που έδωσαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου:

— ο Gemeente Arnhem και ο Gemeente Rheden, εκπροσωπούμενοι από τον L. H. van Lennep,

— η BFI Holding BV, εκπροσωπούμενη από τον P. Glazener,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. G. Lammers, αναπληρωτή νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Molde, νομικό σύμβουλο, προϊστάμενο διευθύνσεως στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον E. Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Ortiz Vaamonde, abogado del Estado,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την K. Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια αρμόδια για θέματα διεθνούς οικονομικού δικαίου και κοινοτικού δικαίου στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον P. Lalliot,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W. Okresek,

— η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον H. Rotkirch, πρέσβη, προϊστάμενο της υπηρεσίας νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών,

— η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη L. Nordling, råttschef στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενο από τους K. P. E. Lasok, QC, και R. Williams, barrister,

— η Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον H. van Lier,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Gemeente Arnhem και του Gemeente Rheden, εκπροσωπηθέντων από τον L. H. van Lennep, της BFI Holding BV, εκπροσωπηθείσας από τους P. Glazener και J. J. M. Essers, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπηθείσας από τον J. S. van den Oosterkamp, βοηθό νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπηθείσας από τον P. Lalliot, της Αυστριακής Κυβερνήσεως, εκπροσωπηθείσας από τον M. Fruhmann, της Καγκελαρίας, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπηθείσας από τον J. E. Collins, επικουρούμενο από τους K. P. E. Lasok και R. Williams, και της Επιτροπής, εκπροσωπηθείσας από τον H. van Lier, κατά τη συνεδρίαση της 18ης Νοεμβρίου 1997,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1996, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Νοεμβρίου 1996, το Gerechtshof te Arnhem υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, επτά προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 1, στοιχείο β', και 6 της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών (ΕΕ L 209, σ. 1).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Gemeente Arnhem και του Gemeente Rheden (αντιστοίχως, Δήμος του Arnhem και Δήμος του Rheden, στο εξής: Δήμοι) και, αφετέρου, της εταιρίας BFI Holding BV (στο εξής: BFI), η οποία ισχυρίζεται ότι η ανάθεση συμβάσεως περισυλλογής απορριμμάτων πρέπει να υπαχθεί στη διαδικασία που προβλέπει η οδηγία.

Η εφαρμοστέα κοινοτική νομοθεσία

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας 92/50 ορίζει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας:

(...)

β) ως *αναθέτουσες αρχές:* θεωρούνται το κράτος, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου, οι ενώσεις που αποτελούνται από έναν ή περισσότερους από τους παραπάνω οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή δημοσίου δικαίου.

Ως *οργανισμός δημοσίου δικαίου* νοείται κάθε οργανισμός:

— που δημιουργείται για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα

και

— έχει νομική προσωπικότητα

και

— χρηματοδοτ[είται] κατά το μεγαλύτερο μέρος από το κράτος ή από τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλους οργανισμούς δημοσίου δικαίου, ή η διαχείρισή [του] υπόκειται σε έλεγχο ασκούμενο από τους οργανισμούς αυτούς, ή όταν περισσότερο από το ήμισυ των μελών του διοικητικού, του διευθυντικού ή του εποπτικού συμβουλίου [του] διορίζεται από το κράτος, τις περιφερειακές ή τις τοπικές αρχές ή από άλλους οργανισμούς δημοσίου δικαίου.

Οι πίνακες των οργανισμών και κατηγοριών τέτοιων οργανισμών δημοσίου δικαίου που ανταποκρίνονται στα κριτήρια που αναφέρονται στη δεύτερη περίπτωση του παρόντος σημείου παρατίθενται στο παράρτημα I της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ. Οι πίνακες αυτοί είναι όσο πληρέστεροι γίνεται και μπορούν να αναθεωρηθούν σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 30β της εν λόγω οδηγίας·

(...)»

4 Το άρθρο 6 της οδηγίας 92/50 προβλέπει τα εξής:

«Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών με φορέα που αποτελεί ο ίδιος αναθέτουσα αρχή σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο β', δυνάμει αποκλειστικού δικαιώματος που του παρέχεται βάσει δημοσιευμένων νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, εφόσον οι διατάξεις αυτές είναι σύμφωνες με τη Συνθήκη.»

Η ολλανδική νομοθεσία

5 Η οδηγία 92/50 μεταφέρθηκε στο ολλανδικό δίκαιο με τον νόμο-πλαίσιο της 31ης Μαρτίου 1993 (Stbl. 12), περί των κοινοτικών κανόνων συνάψεως δημοσίων συμβάσεων παραδόσεως αγαθών, εκτελέσεως έργων και παροχής υπηρεσιών, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της υπουργικής αποφάσεως της 4ης Ιουνίου 1993 (Stbl. 305), όπως αυτή τροποποιήθηκε με την υπουργική απόφαση της 30ής Μαΐου 1994 (Stbl. 379).

6 Τα άρθρα 10.10 και 10.11 του Wet milieubeheer (νόμου περί διαχειρίσεως του περιβάλλοντος) επιβάλλουν στους δήμους να μεριμνούν ώστε, τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, να περισυλλέγονται τα οικιακά απορρίμματα από όλες τις ιδιοκτησίες που βρίσκονται στο έδαφός τους και στις οποίες παράγονται τακτικά τέτοια απορρίμματα. Οι δήμοι οφείλουν να ορίσουν έναν φορέα επιφορτισμένο με την περισυλλογή των απορριμμάτων.

7 Δυνάμει του άρθρου 2 της Afvalstoffenverordening (κανονιστικής αποφάσεως περί αποβλήτων) του Gemeente Rheden, όπως αυτός τροποποιήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 1993, υπηρεσία περισυλλογής είναι η «Dienst Openbare Werken en Woningzaken, Afdeling Wegen en Reiniging ή ο ανεξάρτητος φορέας που θα την υποκαταστήσει». Το άρθρο 2 της κανονιστικής αποφάσεως περί αποβλήτων του Gemeente Arnhem, όπως τροποποιήθηκε στις 4 Ιουλίου 1994, ορίζει ως υπηρεσία περισυλλογής την Dienst Milieu en Openbare Werken. Διευκρινίζει, εξάλλου, ότι «Από 1ης Ιουλίου 1994, η υπηρεσία αυτή θα εξασφαλίζεται από την ανώνυμη εταιρία ARA, ανεξάρτητη δημοτική υπηρεσία καθαριότητας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης

8 Το 1993, οι Δήμοι αποφάσισαν να συγχωνεύσουν τις δημοτικές τους υπηρεσίες περισυλλογής απορριμμάτων και να τις αναθέσουν σε ένα νέο νομικό πρόσωπο. Με αποφάσεις της 6ης και της 28ης Ιουνίου 1994, οι Δήμοι του Arnhem και του Rheden αποφάσισαν, αντιστοίχως, να συστήσουν την ανώνυμη εταιρία ARA και να της αναθέσουν μια σειρά καθηκόντων που προβλέπονται από τον νόμο όσον αφορά την αποκομιδή απορριμμάτων και, στην περίπτωση του Δήμου του Arnhem, όσον αφορά τη συντήρηση των δημοσίων οδών.

9 Η ARA συστάθηκε την 1η Ιουλίου 1994. Το άρθρο 2 του καταστατικού της προβλέπει τα εξής:

«1. Σκοποί της εταιρίας είναι:

a) η εκτέλεση όλων των οικονομικών εργασιών περισυλλογής και — κατά το μέτρο του δυνατού — ανακυκλώσεως, δι' ιδίων μέσων ή μέσω τρίτου, κατά τρόπο αποδοτικό, αποτελεσματικό και περιβαλλοντικά ενδεδειγμένο, αποβλήτων, όπως τα οικιακά απορρίμματα, τα βιομηχανικά απόβλητα και τα αποσπάσιμα μέρη αυτών, καθώς και η εκτέλεση εργασιών καθαρισμού των δημοσίων οδών, παρασιτοκτονίας και απολυμάνσεως·

b) η (από κοινού) σύσταση επιχειρήσεων, η συνεργασία με επιχειρήσεις, η συμμετοχή σε επιχειρήσεις, η συν(διεύθυνση) και η επίβλεψη επιχειρήσεων, καθώς και η απόκτηση και χρηματοδότηση επιχειρήσεων, των οποίων οι δραστηριότητες συνδέονται καθ' οιονδήποτε τρόπο με τις εκτιθέμενες στο στοιχείο a πράξεις/δραστηριότητες·

c) η εκτέλεση όλων των οικονομικών εργασιών που συναρτώνται με τις προεκτιθέμενες ή που συμβάλλουν στην εκτέλεση των πράξεων και την άσκηση των δραστηριοτήτων που καθορίζονται στα προηγούμενα στοιχεία (υπό την προϋπόθεση ότι μέσω αυτών εξυπηρετούνται ανάγκες γενικού συμφέροντος).

2. Η εταιρία ασκεί τις δραστηριότητες αυτές κατά τρόπον κοινωνικώς αποδεκτό.»

10 Δυνάμει του άρθρου 6 του καταστατικού, μέτοχοι της ARA μπορούν να είναι μόνον νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή εταιρίες των οποίων τουλάχιστον το 90 % των μετοχών ανήκει σε τέτοια πρόσωπα και το υπόλοιπο στην ίδια την εταιρία. Σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 2, του καταστατικού, οι Δήμοι διορίζουν πέντε από τους επτά τουλάχιστον και εννέα κατ' ανώτατο όριο μέλη του εποπτικού συμβουλίου.

11 Οι συμφωνίες-πλαίσιο τις οποίες οι Δήμοι συνήψαν με την ARA διευκρινίζουν, ιδίως στα προοίμιά τους, ότι βούληση των Δήμων είναι να εκτελούνται τα εν λόγω καθήκοντα αποκλειστικά από την ARA και ότι για τον λόγο αυτόν ακριβώς οι Δήμοι αποφάσισαν τις συναφείς παραχωρήσεις.

12 Όσον αφορά την αμοιβή της ARA, το άρθρο 8 της συμφωνίας-πλαίσιο που συνήφθη μεταξύ του Gemeente Rheden και της ARA προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«8.1. Ο Gemeente Rheden θα καταβάλλει στην ARA, για τις υπηρεσίες που του παρέχει, τις αμοιβές που θα καθοριστούν αργότερα.

8.2. ι αναφερόμενες στην προηγούμενη παράγραφο αμοιβές υπηρεσιών θα καθοριστούν με την προσθήκη σχετικής παραγράφου στις προδιαγραφές και τους ποιοτικούς κανόνες ανά δραστηριότητα που προβλέπονται στις επιμέρους συμβάσεις.

8.3. Οι συγκεκριμένες αμοιβές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες θα καθορίζονται:

a. είτε βάσει τιμών μονάδας εκ των προτέρων καθοριζομένων ανά πράξη, ανά αποτέλεσμα ή ανά μονάδα παρεχομένης υπηρεσίας·

b. είτε βάσει σταθερής τιμής εκ των προτέρων καθοριζομένης για συγκεκριμένη αποστολή·

c. είτε βάσει τιμολογήσεως των πράγματι πραγματοποιηθέντων εξόδων.

(...)»

13 Το άρθρο 9 της εν λόγω συμφωνίας-πλαίσιο περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«9.1. Προκαταβολές επί των ως άνω αμοιβών θα καταβάλλονται σε ημερομηνίες που θα καθορίζονται ή ανά σύνολα πράξεων, αποτελεσμάτων ή μονάδων παρεχομένης υπηρεσίας. Οι προκαταβολές αυτές θα αφαιρούνται από την τελική αμοιβή.

9.2. Εάν η ARA τιμολογήσει και/ή διενεργήσει πράξεις για τις οποίες πραγματοποιεί εισπράξεις για λογαριασμό του Gemeente Rheden ή εάν εισπράξει άλλες οφειλές τρίτων εξ ονόματος του Gemeente Rheden, τα έσοδα αυτά θα πρέπει να μεταβιβαστούν στον Δήμο σύμφωνα με τους κανόνες που θα καθοριστούν με κοινή συμφωνία. Όσον αφορά την ανάληψη του κινδύνου εκ της καταβολής των ποσών αυτών, πρέπει επίσης να θεσπιστούν λεπτομερέστεροι κανόνες.»

14 Το άρθρο 7 της συμβάσεως παροχής υπηρεσιών σχετικά με τη συλλογή των οικιακών απορριμμάτων, η οποία συνήφθη μεταξύ του Gemeente Rheden και της ARA, προβλέπει ότι η αμοιβή την οποία ο Δήμος θα καταβάλλει στην ARA για τη περισυλλογή και την αποκομιδή απορριμμάτων καθώς και ο τρόπος υπολογισμού της αμοιβής αυτής περιγράφονται στο εκτελεστικό της συμβάσεως σχέδιο.

15 Οι ίδιοι κανόνες περί αμοιβής συμφωνήθηκαν και μεταξύ του Gemeente Arnhem και της ARA.

16 Ενώ, αρχικά, η ARA ασκούσε όλες τις δραστηριότητες περισυλλογής των οικιακών απορριμμάτων, συντηρήσεως των δημοσίων οδών και περισυλλογής των βιομηχανικών αποβλήτων, στη συνέχεια οι δραστηριότητες αυτές μοιράστηκαν μεταξύ της ARA και της ανώνυμης εταιρίας Aracom. Ενώ η ARA εξακολουθεί να πραγματοποιεί την περισυλλογή των οικιακών απορριμμάτων, η περισυλλογή των βιομηχανικών αποβλήτων έχει ανατεθεί στην Aracom. Εξάλλου, συστάθηκε εταιρία χαρτοφυλακίου (holding), η ARA Holding NV, η οποία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου αμφοτέρων των εταιριών. αυτών.

17 Η BFI είναι ιδιωτική επιχείρηση, η οποία δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων, στον τομέα της περισυλλογής και επεξεργασίας των οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων.

18 Στις 2 Νοεμβρίου 1994, η BFI προσέφυγε στο Arrondissementsrechtbank te Arnhem και ζήτησε να αναγνωριστεί ότι η οδηγία 92/50 έχει εφαρμογή στην ανάθεση της συμβάσεως που έχει ανατεθεί στην ARA, οπότε οι Δήμοι όφειλαν να εφαρμόσουν τη διαδικασία διαγωνισμού που προβλέπει η οδηγία αυτή. Το Arrondissementsrechtbank te Arnhem, με απόφαση της 18ης Μαΐου 1995, δέχθηκε το αίτημα της BFI. Έκρινε ότι τα επίδικα καθήκοντα δεν είχαν ανατεθεί σε φορέα βάσει αποκλειστικού δικαιώματος που του παρεχόταν δυνάμει δημοσιευμένων νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων και, επομένως, δεν είχε εφαρμογή η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 της οδηγίας 92/50 εξαίρεση.

19 Οι Δήμοι άσκησαν έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Gerechtshof te Arnhem.

20 Με παρεμπίπτουσα απόφαση της 25ης Ιουνίου 1996, το Gerechtshof te Arnhem απέρριψε την ερμηνεία του Arrondissementsrechtbank, σύμφωνα με την οποία η σύμβαση δεν είχε ανατεθεί σε φορέα βάσει αποκλειστικού δικαιώματος που του παρεχόταν δυνάμει δημοσιευμένων νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, υπό την έννοια του άρθρου 6 της οδηγίας 92/50.

21 Συγκεκριμένα, το Gerechtshof te Arnhem θεώρησε ότι, δυνάμει του Wet milieubeheer, οι Δήμοι έχουν την υποχρέωση να μεριμνούν ώστε να περισυλλέγονται τα οικιακά απορρίμματα. Προς εκπλήρωση αυτής της υποχρεώσεως, όρισαν, με αποφάσεις της 6ης και της 28ης Ιουνίου 1994, την ARA ως μοναδικό φορέα επιφορτισμένο με την περισυλλογή των απορριμμάτων. Επιπλέον, οι Δήμοι τροποποίησαν ρητώς τους κανονισμούς τους περί αποβλήτων, οι οποίοι παρέχουν ρητώς στην ARA αποκλειστικό δικαίωμα, καθόσον απαγορεύουν σε όλες τις άλλες υπηρεσίες να περισυλλέγουν τα οικιακά απορρίμματα χωρίς προηγούμενη άδεια συμβουλίου συγκειμένου από τον δήμαρχο και τους αντιδημάρχους.

22 Κατόπιν αυτού, το Gerechtshof te Arnhem έκρινε ότι η ARA εμπίπτει στην εξαίρεση του άρθρου 6 της οδηγίας 92/50, εφόσον θεωρηθεί οργανισμός δημοσίου δικαίου υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 6 της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών, πρέπει το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, πρώτη παύλα, της ίδιας οδηγίας, που ορίζει ότι "ως οργανισμός δημοσίου δικαίου νοείται κάθε οργανισμός που δημιουργείται για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα", να ερμηνεύεται υπό την έννοια

i) ότι πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ, αφενός, των αναγκών γενικού συμφέροντος και, αφετέρου, των αναγκών που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα

ή

ii) ότι πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ, αφενός, των αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα και, αφετέρου, των αναγκών γενικού συμφέροντος που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα;

2) Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι η ορθή διάκριση είναι η εκτιθέμενη στο σκέλος i,

α) πρέπει η έκφραση "ανάγκες γενικού συμφέροντος" να νοείται υπό την έννοια ότι δεν μπορεί να γίνει λόγος για εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος όταν οι ανάγκες αυτές εξυπηρετούνται από ιδιωτικές επιχειρήσεις;

β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο σκέλος α', πρέπει η έκφραση "ανάγκες που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα" να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι εξυπηρετούνται ανάγκες που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα οσάκις οι ανάγκες αυτές εξυπηρετούνται από ιδιωτικές επιχειρήσεις;

3) Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι η ορθή διάκριση είναι η εκτιθέμενη στο σκέλος ii, πρέπει η διάκριση μεταξύ "αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα" και "αναγκών γενικού συμφέροντος που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα" να εξαρτάται από το αν οι ανάγκες αυτές εξυπηρετούνται ή όχι από (ανταγωνίστριες) ιδιωτικές επιχειρήσεις;

4) Πρέπει η προϋπόθεση να έχει συσταθεί ένας οργανισμός "για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα" να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι συντρέχει περίπτωση εξυπηρετήσεως "συγκεκριμένων αναγκών" μόνον όταν ο οργανισμός έχει συσταθεί αποκλειστικά προς εξυπηρέτησή τους;

5) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα 4, για να (εξακολουθεί να) πληροί ένας οργανισμός την προϋπόθεση ότι έχει συσταθεί προς εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα, πρέπει αυτός να εξυπηρετεί σχεδόν αποκλειστικά, ή κατά μεγάλο μέρος, ή κατά κύριο λόγο ή, ενδεχομένως, σε διαφορετικό βαθμό, τέτοιες ανάγκες;

6) Επηρεάζονται οι απαντήσεις στα ερωτήματα 1 έως 5 αναλόγως του αν οι ανάγκες γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα, προς εξυπηρέτηση των οποίων έχει συσταθεί ο οργανισμός, προκύπτουν από τυπικό νόμο, από διοικητικές διατάξεις, από κανονιστικές πράξεις ή άλλοθεν;

7) Επηρεάζεται η απάντηση στο ερώτημα 4, αν οι εμπορικές δραστηριότητες ασκούνται από χωριστό νομικό πρόσωπο, που αποτελεί μέρος ενιαίου οικονομικού ομίλου, ο οποίος ασκεί και δραστηριότητες προς εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος;»

24 Προκαταρκτικώς, παρατηρείται ότι, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Γαλλική Κυβέρνηση εξέφρασε την άποψη ότι οι συμβάσεις που συνδέουν τους Δήμους με την ARA μπορούν να θεωρηθούν παραχωρήσεις δημοσίας υπηρεσίας, οπότε εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 92/50. Η εν λόγω κυβέρνηση υποστήριξε ότι, για να υπάρχει παραχώρηση δημοσίας υπηρεσίας κατά το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει ο συμβαλλόμενος να αμείβεται είτε διά της παροχής του δικαιώματος εκμεταλλεύσεως της υπηρεσίας, είτε διά της παροχής αυτού του δικαιώματος σε συνδυασμό με ορισμένη αμοιβή.

25 Ως προς το ζήτημα αυτό, χωρίς να είναι απαραίτητο να ερμηνευθεί η έννοια της παραχωρήσεως δημοσίας υπηρεσίας, που δεν αποτελεί αντικείμενο των ερωτημάτων που υποβλήθηκαν από το εθνικό δικαστήριο, αρκεί η παρατήρηση ότι από τις πληροφορίες που παρέσχαν οι Δήμοι απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, ιδίως δε από τα άρθρα 8 και 9 της συμφωνίας-πλαίσιο που συνήφθη μεταξύ του Gemeente Rheden και της ARA καθώς και από το άρθρο 7 της συμβάσεως παροχής υπηρεσιών περισυλλογής οικιακών απορριμμάτων που συνήφθη μεταξύ των ιδίων συμβαλλομένων, προκύπτει ότι η ARA αμείβεται αποκλειστικά με την καταβολή ορισμένης αμοιβής και όχι διά της παροχής του δικαιώματος εκμεταλλεύσεως της υπηρεσίας.

26 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστήριξε επίσης ότι η ARA πρέπει να χαρακτηριστεί ως ένωση αποτελούμενη από περισσότερους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50. Κατά την ως άνω κυβέρνηση, μια τέτοια ένωση αποτελεί αυτοδικαίως αναθέτουσα αρχή, χωρίς να απαιτείται να εξεταστεί κατά πόσον είναι οργανισμός δημοσίου δικαίου.

27 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 40 και 41 των προτάσεών του, ένας συγκεκριμένος φορέας δεν μπορεί να εμπίπτει συγχρόνως σε δύο διαφορετικές κατηγορίες του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50 και ότι η έννοια της ενώσεως καλύπτει μόνο τους μη εμπίπτοντες στις άλλες κατηγορίες φορείς, πράγμα το οποίο εξάλλου επιβεβαιώ-

νεται και από τη θέση της στο κείμενο της διατάξεως αυτής. Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν μια εταιρία όπως η ARA, καίτοι συσταθείσα με πρωτοβουλία δύο δήμων, μπορεί να χαρακτηριστεί ως οργανισμός δημοσίου δικαίου.

28 Συναφώς, από το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 προκύπτει ότι ως οργανισμός δημοσίου δικαίου νοείται ο οργανισμός που δημιουργήθηκε ειδικά για να εξυπηρετήσει ανάγκες γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα και ο οποίος έχει νομική προσωπικότητα και τελεί σε στενή σχέση εξαρτήσεως προς το κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως ή άλλους οργανισμούς δημοσίου δικαίου (βλ. απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1998, C-44/96, Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-73, σκέψη 20).

29 Όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο με την προμνησθείσα απόφαση Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., οι τρεις προϋποθέσεις που διατυπώνει η διάταξη αυτή έχουν σωρευτικό χαρακτήρα.

30 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η δεύτερη και η τρίτη προϋπόθεση πληρούνται. Τα ερωτήματά του, συνεπώς, αφορούν μόνο την πρώτη προϋπόθεση.

Επί του πρώτου ερωτήματος

31 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις όσον αφορά τη σχέση μεταξύ των όρων «ανάγκες γενικού συμφέροντος» και των όρων «που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα». Ερωτά, ειδικότερα, αν η τελευταία αυτή διάταξη περιορίζει την έννοια των αναγκών γενικού συμφέροντος μόνο στις ανάγκες εκείνες που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα, ή αν, αντιθέτως, σημαίνει ότι όλες οι ανάγκες γενικού συμφέροντος δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα.

32 Συναφώς, από τη διατύπωση του άρθρου 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 στις διάφορες γλώσσες προκύπτει ότι ο μη βιομηχανικός ή εμπορικός χαρακτήρας αποτελεί κριτήριο που αποσκοπεί στη διευκρίνιση της εννοίας των αναγκών γενικού συμφέροντος κατά την εν λόγω διάταξη.

33 Στις σκέψεις 22 έως 24 της προμνησθείσας αποφάσεως Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., το Δικαστήριο κατέληξε στην ίδια ερμηνεία όσον αφορά το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 199, σ. 54), διάταξη κατ' ουσίαν ταυτόσημη με το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50.

34 Εξάλλου, η μόνη ερμηνεία που είναι ικανή να εξασφαλίσει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 είναι εκείνη σύμφωνα με την οποία η διάταξη αυτή δημιούργησε, στο εσωτερικό της κατηγορίας των αναγκών γενικού συμφέροντος, μια υποκατηγορία περιλαμβάνουσα εκείνες τις ανάγκες γενικού συμφέροντος οι οποίες δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα.

35 Πράγματι, αν ο κοινοτικός νομοθέτης είχε θεωρήσει ότι όλες οι ανάγκες γενικού συμφέροντος δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα, δεν θα το είχε εξειδικεύσει, δεδομένου ότι, στο πλαίσιο αυτής της λογικής, το δεύτερο στοιχείο του ορισμού δεν θα είχε καμία χρησιμότητα.

36 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 έχει την έννοια ότι ο νομοθέτης εισήγαγε διάκριση μεταξύ, αφενός, των αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα και, αφετέρου, των αναγκών γενικού συμφέροντος που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

37 Ενόψει της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί του τρίτου ερωτήματος

38 Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν από την έννοια των αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα εξαιρούνται οι ανάγκες οι οποίες εξυπηρετούνται και από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

39 Κατά την BFI, δεν μπορεί να γίνει λόγος για οργανισμό δημοσίου δικαίου όταν ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορούν να ασκήσουν τις ίδιες δραστηριότητες, δραστηριότητες οι οποίες, επομένως, μπορούν να ασκηθούν υπό συνθήκες ανταγωνισμού. Εν προκειμένω, περισσότεροι από τους μισούς δήμους στις Κάτω Χώρες έχουν αναθέσει την περισυλλογή των απορριμμάτων σε ιδιώτες επιχειρηματίες. Πρόκειται, συνεπώς, για μια εμπορικού χαρακτήρα αγορά, οι δε οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στην αγορά αυτή δεν συνιστούν οργανισμούς δημοσίου δικαίου υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50.

40 Συναφώς, πρέπει καταρχάς να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, πρώτη παύλα, της οδηγίας 92/50 αναφέρεται μόνο στις ανάγκες τις οποίες ο οργανισμός πρέπει να εξυπηρετεί και δεν περιέχει καμία αναφορά στο αν οι ανάγκες αυτές μπορούν ή όχι να εξυπηρετηθούν και από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

41 Στη συνέχεια, πρέπει να υπομνηστεί ότι ο συντονισμός σε κοινοτικό επίπεδο των διαδικασιών συνάψεως των δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών αποβλέπει στην εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών και, συνεπώς, στην προστασία των συμφερόντων των εγκατεστημένων σε κράτος μέλος επιχειρηματιών οι οποίοι επιθυμούν να παραδώσουν αγαθά ή να παράσχουν υπηρεσίες στις αναθέτουσες αρχές που είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος.

42 Κατά συνέπεια, σκοπός της οδηγίας 92/50 είναι η αποσόβηση του κινδύνου να προτιμηθούν οι ημεδαποί υποβάλλοντες προσφορά ή υποψήφιοι κατά τη σύναψη οποιασδήποτε συμβάσεως στην οποία προβαίνουν οι αναθέτουσες αρχές (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, προμνησθείσα απόφαση Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., σκέψη 33).

43 Όμως, το γεγονός ότι υπάρχει ανταγωνισμός δεν αρκεί για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ένας οργανισμός ο οποίος χρηματοδοτείται ή ελέγχεται από το κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως ή άλλους οργανισμούς δημοσίου δικαίου να καθορίζει τη στάση του με βάση εκτιμήσεις μη οικονομικής φύσεως. Έτσι, π.χ., ένας τέτοιος οργανισμός μπορεί να αναγκαστεί να υποστεί οικονομικές ζημίες προκειμένου να ακολουθήσει μια ορισμένη πολιτική αγορών του φορέα από τον οποίο εξαρτάται στενά.

44 Εξάλλου, δεδομένου ότι δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ότι ορισμένες δραστηριότητες δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να ασκηθούν από ιδιωτικές επιχειρήσεις, η προϋπόθεση να μην υπάρχουν ιδιωτικές επιχειρήσεις ικανές να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες για τις οποίες έχει δημιουργηθεί ο συγκεκριμένος οργανισμός κινδυνεύει να καταστήσει κενή περιεχομένου την έννοια του οργανισμού δημοσίου δικαίου που περιέχεται στο άρθρο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50.

45 Στα ανωτέρω δεν μπορεί να αντιλεχθεί ότι, κάνοντας χρήση του άρθρου 6 της οδηγίας 92/50, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποφύγουν τον ανταγωνισμό των ιδιωτικών επιχειρήσεων οι οποίες θεωρούν ότι είναι ικανές να εξυπηρετήσουν τις ίδιες ανάγκες γενικού συμφέροντος που εξυπηρετεί ο συγκεκριμένος οργανισμός. Πράγματι, η προστασία των ανταγωνιστών των οργανισμών δημοσίου δικαίου εξασφαλίζεται ήδη από τα άρθρα 85 επ. της Συνθήκης ΕΚ, καθόσον η εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας 92/50 εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις από τις οποίες απορρέει το αποκλειστικό δικαίωμα του οργανισμού συμβιβάζονται με τη Συνθήκη.

46 Έτσι, στη σκέψη 24 της προμνησθείσας αποφάσεως Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα κρατικό τυπογραφείο εξυπηρετούσε ανάγκες γενικού συμφέροντος που δεν είχαν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα χωρίς να εξετάσει κατά πόσον ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις ίδιες ανάγκες.

47 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50 μπορεί να εφαρμοστεί σε ορισμένο οργανισμό έστω και αν ιδιωτικές επιχειρήσεις εξυπηρετούν ή θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις ίδιες ανάγκες που ο ίδιος εξυπηρετεί και ότι η απουσία ανταγωνισμού δεν συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό ενός φορέα ως οργανισμού δημοσίου δικαίου.

48 Πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί ότι η ύπαρξη ανταγωνισμού δεν στερείται παντελώς σημασίας προκειμένου να κριθεί κατά πόσον μια ανάγκη γενικού συμφέροντος έχει μη βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα.

49 Πράγματι, η ύπαρξη ανεπτυγμένου ανταγωνισμού και, ειδικότερα, το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος οργανισμός δρα υπό συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι δεν πρόκειται για ανάγκη γενικού συμφέροντος η οποία δεν έχει βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα.

50 Αντιστρόφως, οι τελευταίες αυτές ανάγκες εξυπηρετούνται κατά κανόνα κατά τρόπο διαφορετικό από την προσφορά αγαθών ή υπηρεσιών στην αγορά, όπως εμφαίνεται από την απαρίθμηση των οργανισμών δημοσίου δικαίου που περιέχεται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1971, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/37, στην οποία παραπέμπει το άρθρο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 92/50. Ο εν λόγω κατάλογος, χωρίς να είναι εξαντλητικός, αποτελεί την κατά το δυνατόν πληρέστερη απαρίθμηση αυτών των οργανισμών.

51 Η ανάλυση της απαριθμήσεως αυτής καταδεικνύει ότι πρόκειται κατά κανόνα για ανάγκες τις οποίες, για λόγους που άπτονται του γενικού συμφέροντος, επιλέγει να ικανοποιήσει το ίδιο το κράτος ή επί των οποίων επιθυμεί να διατηρήσει καθοριστική επιρροή.

52 Εν προκειμένω, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η αποκομιδή και η επεξεργασία των οικιακών απορριμμάτων μπορούν να θεωρηθούν ως συνιστώσες ανάγκη γενικού συμφέροντος. Επειδή ενδέχεται η ανάγκη αυτή να μη μπορεί να ικανοποιηθεί στον βαθμό που κρίνεται απαραίτητος για λόγους δημόσιας υγείας και προστασίας του περιβάλλοντος μέσω υπηρεσιών αποκομιδής προσφερομένων εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στους ιδιώτες από ιδιωτικές επιχειρήσεις, η δραστηριότητα αυτή συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων ως προς τις οποίες το κράτος μπορεί να αποφασίσει ότι πρέπει να ασκούνται από δημόσιες αρχές ή επί των οποίων επιθυμεί να διατηρήσει καθοριστική επιρροή.

53 Ενόψει των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι στην έννοια των αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα εμπίπτουν και οι ανάγκες που εξυπηρετούνται ή θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Επί του τετάρτου, πέμπτου και εβδόμου ερωτήματος

54 Με το τέταρτο, πέμπτο και έβδομο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η προϋπόθεση σύμφωνα με την οποία ο οργανισμός πρέπει να έχει δημιουργηθεί ειδικά για την εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος συνεπάγεται ότι η δραστηριότητα του οργανισμού αυτού πρέπει σε μεγάλο βαθμό να έχει ως αντικείμενο την εξυπηρέτηση τέτοιων αναγκών.

55 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο, στη σκέψη 25 της προμνησθείσας αποφάσεως Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., διαπίστωσε ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι, εκτός από την αποστολή εξυπηρετήσεως αναγκών

γενικού συμφέροντος, ένας φορέας είναι ελεύθερος να ασκεί άλλες δραστηριότητες. Ούτε, επίσης, ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος αντιπροσωπεύει ένα σχετικά ασήμαντο τμήμα των δραστηριοτήτων που όντως έχει αναλάβει ο φορέας αυτός, εφόσον ο εν λόγω φορέας εξακολουθεί να είναι επιφορτισμένος με την εξυπηρέτηση των αναγκών τις οποίες είναι ειδικά υποχρεωμένος να εξυπηρετεί.

56 Δεδομένου ότι η ιδιότητα ενός οργανισμού ως οργανισμού δημοσίου δικαίου δεν εξαρτάται από το τμήμα που αντιπροσωπεύει η εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα σε σχέση προς την όλη δραστηριότητα του συγκεκριμένου οργανισμού, είναι, κατά μείζονα λόγο, αδιάφορο το γεγονός ότι ένα χωριστό νομικό πρόσωπο το οποίο μετέχει στον ίδιο ενιαίο οικονομικό όμιλο με τον οργανισμό αυτόν ασκεί εμπορικές δραστηριότητες.

57 Πρέπει να προστεθεί ότι, αντιστρόφως, το γεγονός ότι υπάρχει μεταξύ των επιχειρήσεων μελών ενός ενιαίου οικονομικού ομίλου ένας οργανισμός δημοσίου δικαίου δεν αρκεί ώστε να θεωρηθούν όλες οι επιχειρήσεις αυτές ως αναθέτουσες αρχές (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, προμνησθείσα απόφαση Mannesmann Anlagenbau Austria κ.λπ., σκέψη 39).

58 Συνεπώς, στο τέταρτο, πέμπτο και έβδομο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι η ιδιότητα ενός οργανισμού ως οργανισμού δημοσίου δικαίου δεν εξαρτάται από το τμήμα που αντιπροσωπεύει η εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα σε σχέση προς την όλη δραστηριότητα του εν λόγω οργανισμού. Είναι επίσης αδιάφορο το γεγονός ότι ένα χωριστό νομικό πρόσωπο το οποίο μετέχει στον ίδιο ενιαίο οικονομικό όμιλο με τον οργανισμό αυτόν ασκεί εμπορικές δραστηριότητες.

Επί του έκτου ερωτήματος

59 Με το έκτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, τέλος, το Δικαστήριο σχετικά με τις συνέπειες που πρέπει να αντληθούν από το γεγονός ότι οι δια-

τάξεις με τις οποίες συστάθηκε ο εν λόγω οργανισμός και οι οποίες καθορίζουν τις ανάγκες τις οποίες οφείλει να εξυπηρετεί έχουν νομοθετικό, κανονιστικό, διοικητικό ή άλλο χαρακτήρα.

60 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, ενώ το στοιχείο ότι το αποκλειστικό δικαίωμα στηρίζεται σε δημοσιευμένες νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις έχει ουσιώδη σημασία για την εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας 92/50, το στοιχείο αυτό δεν περιλαμβάνεται στον ορισμό του οργανισμού δημοσίου δικαίου.

61 Πράγματι, το κείμενο το άρθρου 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 δεν περιέχει καμία αναφορά στη νομική βάση των δραστηριοτήτων του οργανισμού.

62 Επιπλέον, πρέπει να υπομνηστεί ότι, προς εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας, η έννοια της αναθέτουσας αρχής πρέπει να ερμηνεύεται βάσει λειτουργικών κριτηρίων (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1988, 31/87, Beentjes, Συλλογή 1988, σ. 4635, σκέψη 11). Η ανάγκη αυτή δεν επιτρέπει να γίνεται διάκριση αναλόγως της νομικής μορφής των διατάξεων με τις οποίες συστάθηκε ο οργανισμός και οι οποίες καθορίζουν τις ανάγκες τις οποίες αυτός οφείλει να εξυπηρετεί.

63 Κατά συνέπεια, στο έκτο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 έχει την έννοια ότι η ύπαρξη ή η απουσία αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα εκτιμώνται αντικειμενικά, η δε νομική μορφή των διατάξεων στις οποίες διατυπώνονται οι ανάγκες αυτές δεν έχει, ως προς το ζήτημα αυτό, σημασία.

Επί των δικαστικών εξόδων

64 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική, η Δανική, η Γερμανική, η Ισπανική, η Γαλλική, η Αυστριακή, η Φινλανδική, η Σουηδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1996 το Gerechtshof te Arnhem, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων υπηρεσιών, έχει την έννοια ότι ο νομοθέτης εισήγαγε διάκριση μεταξύ, αφενός, των αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα και, αφετέρου, των αναγκών γενικού συμφέροντος που έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα.

2) Στην έννοια των αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα εμπίπτουν και οι ανάγκες που εξυπηρετούνται ή θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

3) Η ιδιότητα ενός οργανισμού ως οργανισμού δημοσίου δικαίου δεν εξαρτάται από το τμήμα που αντιπροσωπεύει η εξυπηρέτηση αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα σε σχέση προς την όλη δραστηριότητα του εν λόγω οργανισμού. Είναι επίσης αδιάφορο το γεγονός ότι ένα χωριστό νομικό πρόσωπο το οποίο μετέχει στον ίδιο ενιαίο οικονομικό όμιλο με τον οργανισμό αυτόν ασκεί εμπορικές δραστηριότητες.

4) Το άρθρο 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/50 έχει την έννοια ότι η ύπαρξη ή η απουσία αναγκών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα εκτιμώνται αντικειμενικά, η δε νομική μορφή των διατάξεων στις οποίες διατυπώνονται οι ανάγκες αυτές δεν έχει, ως προς το ζήτημα αυτό, σημασία.

Rodríguez Iglesias Kapteyn Puissochet

Jann Mancini Moitinho de Almeida Edward

Sevón Wathelet Schintgen Ιωάννου

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 10 Νοεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias